Pojęcia kluczowe: *sztuczna inteligencja w prawie, halucynacje AI, odpowiedzialność zawodowa, rzetelny proces, AI literacy, Naczelna Rada Adwokacka, Krajowa Izba Radców Prawnych, prawo porównawcze*

Patryk Chmielarz, Krzysztof Chmielarz

Halucynacje sztucznej inteligencji w praktyce prawniczej. Standardy odpowiedzialności pełnomocników procesowych w ujęciu prawnoporównawczym

Abstrakt

Artykuł analizuje odpowiedzialność profesjonalnych pełnomocników procesowych w związku z wykorzystaniem generatywnej sztucznej inteligencji w praktyce prawniczej. Oparty na analizie dogmatycznoprawnej i prawnoporównawczej orzecznictwa z lat 2023–2025, pokazuje, że zagrożenie dla integralności wymiaru sprawiedliwości wynika nie z samej technologii, lecz z deficytu kompetencji w jej krytycznym stosowaniu. Orzecznictwo międzynarodowe potwierdza wykształcanie się standardu bezwzględnej odpowiedzialności adwokatów i radców prawnych za treść pism procesowych, niezależnie od źródła ich powstania. Wnioski obejmują postulat wprowadzenia *AI literacy*[1] jako nowej kompetencji zawodowej oraz mechanizmów obowiązkowej weryfikacji treści generowanych przez AI. Analiza uwzględnia również polski kontekst instytucjonalny, wskazując na działania Naczelnej Rady Adwokackiej oraz Krajowej Izby Radców Prawnych, które inicjują systemowe regulacje dotyczące stosowania AI w zawodach prawniczych. Rozwiązania te wpisują się w szerszy nurt międzynarodowy, wzmacniając ochronę godności wymiaru sprawiedliwości i zaufania publicznego do prawa.

I. Wprowadzenie

Eksplozja użycia generatywnej sztucznej inteligencji w praktyce prawniczej stanowi jeden z najbardziej transformacyjnych momentów dla profesjonalnych pełnomocników od czasu cyfryzacji zasobów orzeczniczych. Czy jednak jesteśmy na

1 *AI literacy* (*Artificial Intelligence Literacy*) – umiejętność czytania i pisania w zakresie sztucznej inteligencji.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.05.9

to przygotowani? Według badań *Stanford RegLab* i *HAI* modele *AI* „halucynują"[2] w odpowiedziach na zapytania prawne w 58–82% przypadków[3]. Stwarza to bezprecedensowe ryzyko dla integralności postępowań sądowych. Jednocześnie, jak trafnie wskazuje Andrea Bucher, etyczne implikacje *AI* w praktyce procesowej przez pryzmat *ABA Model Rules of Professional Responsibility* wymagają pilnego przedefiniowania tradycyjnych standardów, które warto rozważyć[4]. Wątpliwe jest jednak, czy obecne regulacje nadążają za tempem rozwoju technologii.

Niniejsze badanie weryfikuje hipotezę, że nie *AI* sama w sobie stanowi zagrożenie dla integralności wymiaru sprawiedliwości. Jednak istota problemu tkwi gdzie indziej, mianowicie w deficycie krytycznych kompetencji, które stanowią *sine qua non* odpowiedzialnego korzystania z narzędzi sztucznej inteligencji przez pełnomocników procesowych, a ich brak prowadzi do naruszenia fundamentalnych zasad rzetelnego procesu. Hipoteza pomocnicza zakłada, że międzynarodowe orzecznictwo wykształca uniwersalny standard bezwzględnej odpowiedzialności obrońców za treść pism procesowych. Można go określić jako globalną konieczność sprawdzania (*global duty of verification*). Niezależnie od technologii użytej do ich generowania.

Podstawową metodą badawczą jest analiza dogmatyczna. Polega ona na wykładni obowiązujących norm prawnych regulujących obowiązki zawodowe pełnomocników procesowych. Zastosowano klasyczne dyrektywy preferencji, tj.: językową, systemową i funkcjonalną. Badanie obejmuje systemy *common law* (USA, Wielka Brytania, Australia) oraz *civil law* (Niemcy, Hiszpania, Holandia, Irlandia). Kryterium doboru jurysdykcji stanowiła dostępność orzecznictwa dotyczącego *AI* oraz reprezentatywność dla głównych tradycji prawnych. Analiza obejmuje kilkadziesiąt kluczowych orzeczeń z lat 2023–2025. Warto podkreślić, że wszystkie przypadki spotkały się z rzeczywistą reakcją sądów, która przybierała formę sankcji bądź środków o charakterze ostrzegawczo-edukacyjnym.

Celem badania jest identyfikacja uniwersalnych standardów odpowiedzialności adwokatów i innych pełnomocników procesowych za korzystanie z narzędzi sztucznej inteligencji w praktyce oraz sformułowanie konkretnych rekomendacji dla edukacji prawniczej i regulacji zawodowych. Znaczenie badania wynika z pilnej potrzeby

2 Halucynacje *AI* (ang. *AI hallucinations*) to zjawisko, w którym systemy sztucznej inteligencji (zwłaszcza duże modele językowe, takie jak *ChatGPT*, *Claude* czy *Bard*) generują informacje pozornie wiarygodne i przedstawiane w sposób retorycznie przekonujący, które jednak w rzeczywistości są fałszywe i nie znajdują oparcia w danych treningowych ani w sprawdzalnych źródłach. W praktyce prawniczej halucynacje te przybierają postać fikcyjnych orzeczeń sądowych konstruowanych z realistycznymi sygnaturami, fałszywych cytatów przypisywanych autentycznym rozstrzygnięciom, nieistniejących przepisów prawa przedstawianych z prawdopodobną numeracją czy też rzekomych autorytetów doktrynalnych w postaci wymyślonych książek, komentarzy i artykułów naukowych. Zjawisko to narusza zasadę *praesumptio veritatis* dokumentów procesowych i rodzi poważne zagrożenia dla rzetelności postępowania oraz pewności prawa, co potwierdza potrzebę wprowadzenia wyspecjalizowanych mechanizmów weryfikacyjnych.

3 Zob. F. Surani, D. E. Ho, *AI on Trial: Legal Models Hallucinate in 1 out of 6 (or More) Benchmarking Queries*, Stanford University Human-Centered Artificial Intelligence, May 23, 2024, https://hai.stanford.edu/news/ai-trial-legal-models-hallucinate-1-out-6-or-more-benchmarking-queries

4 Zob. A. Bucher, *Navigating the Power of Artificial Intelligence in the Legal Field*, „Houston Law Review" 2025/62, *passim*.

ochrony zaufania publicznego do wymiaru sprawiedliwości. W obliczu rosnącej liczby przypadków przedstawiania sądom fałszywych treści generowanych przez *AI* należy zwrócić uwagę na fakt, że problem ten dotyczy już nie tylko pojedynczych przypadków, ale staje się systemowym wyzwaniem.

II. Podstawy normatywne

Artykuł 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka[5] gwarantuje prawo do rzetelnego procesu sądowego (*fair trial*). Obejmuje ono zarówno prawo do skutecznej obrony, jak i obowiązek przedstawiania sądowi prawdziwych informacji. Jak trafnie podkreśla Eva Brems, omawiany przepis ma wieloaspektowy charakter i wymaga od pełnomocników procesowych szczególnej staranności w weryfikacji przedstawianych dowodów[6]. Można postawić pytanie, czy tradycyjne rozumienie tego obowiązku jest wystarczające w erze *AI*. Warto w tym kontekście odwołać się do orzecznictwa ETPCz dotyczącego art. 6 EKPC, które podkreśla znaczenie prawa do sądu i sprawiedliwego procesu[7]. Europejski Trybunał Praw Człowieka w orzecznictwie dotyczącym przywileju prawnika-klienta (*legal professional privilege*) podkreśla, że istotne jest prawo każdego do rzetelnego procesu, w tym prawo oskarżonych do niewypowiadania się na swoją niekorzyść[8]. To stwierdzenie nabiera szczególnego znaczenia w kontekście *AI*, która może generować treści bez świadomości adwokata o ich fałszywym charakterze. W tym kontekście interpretacja systemowa przepisów ustrojowych wymaga uwzględnienia całego kontekstu konstytucyjnego i ustawowego.

Komisja Europejska w komunikacie o sztucznej inteligencji wskazuje na potrzebę zachowania standardów etycznych w zawodach prawniczych[9]. Wątpliwe jest jednak, czy te ogólne wytyczne są wystarczające dla konkretnych problemów praktyki prawniczej.

W tradycji *common law* obowiązek rzetelności wobec sądu (*duty of candour*) stanowi fundament relacji adwokat–sąd. Czy jednak ten fundament jest wystarczająco mocny w obliczu nowych wyzwań? W systemie precedensowym kluczową rolę

5 European Convention on Human Rights, Article 6, https://fra.europa.eu/en/law-reference/european-convention-human-rights-article-6

6 E. Brems, *Human rights: an exploration in the context of the right to a fair trial in the European Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms*, „Human Rights Quarterly" 2005/27, s. 317.

7 Zob. orzeczenia ETPCz: wyrok z 21.02.1975 r., *Golder v. United Kingdom*, skarga nr 4451/70; wyrok z 9.10.1979 r., *Airey v. Ireland*, skarga nr 6289/73; (Wielka Izba) wyrok z 7.06.2001 r., *Kress v. France*, skarga nr 39594/98; wyrok z 12.02.2004 r., *Perez v. France*, skarga nr 47287/99; (Wielka Izba) wyrok z 23.11.2006 r., *Jussila v. Finland*, skarga nr 73053/01.

8 Zob. European Court of Human Rights, „Factsheet – Legal professional privilege, Factsheet", July 2015, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_legal_professional_privilege_eng

9 Zob. European Commission, Communication on Artificial Intelligence for Europe, COM(2018) 237 final, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A237%3AFIN

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.05.9

odgrywa przepis amerykańskiego prawa procesowego federalnego (USA)[10], mówiący o obowiązkach adwokata lub strony przy składaniu pism procesowych, które wskazują odpowiedzialne i uczciwe działania (*reasonable inquiry*) przed złożeniem pisma. Zapisy te mają zapobiegać nadużywaniu procedury sądowej w składaniu pism bezzasadnych lub w złej wierze. Jak słusznie podkreślają Natalie A. Pierce i Stephanie L. Goutos, obowiązki, poufności i inne zobowiązania etyczne prawników muszą się dostosować do nowoczesnych postępów technologicznych[11]. Wątpliwe jest jednak, czy dotychczasowa wykładnia *Rule 11 FRCP*[12], wypracowana w epoce przed generatywną sztuczną inteligencją, nadąża za tempem jej rozwoju i wystarczająco precyzyjnie określa standard należytej staranności pełnomocników procesowych weryfikujących treści generowane przez *AI*.

System brytyjski opiera się na immanentnej właściwości sądów (*inherent jurisdiction*) oraz regulacjach samorządów prawniczych. *Bar Standards Board Handbook*[13] nakłada na barristerów *Core Duty 1* (przestrzeganie obowiązku wobec sądu) oraz *Core Duty 7* (świadczenie pracy i usług na rzecz każdego klienta na należytym poziomie). Należy zwrócić uwagę na fakt, że te obowiązki zostały sformułowane w erze *pre-AI*. Ich aplikacja do nowych technologii wymaga reinterpretacji. Podstawę działania organów administracji publicznej stanowi delegacja ustawowa, określająca zakres i formy wykonywania kompetencji.

W Niemczech § 43a ust. 3 *Bundesrechtsanwaltsordnung* zakazuje świadomego przedstawiania nieprawdziwych informacji[14]. Hiszpańska koncepcja *debido respeto al Tribunal* (należny szacunek wobec sądu) chroni godność sądu przed dezinformacją[15]. Funkcjonuje ona zarówno na gruncie hiszpańskiego prawa procesowego, jak i w ramach kodeksów etyki zawodowej adwokatów (*abogados*) i prokuratorów (*procuradores*). Holandia rozwija podobne standardy weryfikacji w sprawach podatkowych[16]. Kodeks Postępowania dla Prawników Europejskich w punkcie 4.4 zakazuje świadomego

10 Zob. *Federal Rules of Civil Procedure*, Rule 11(b)(2), 28 U.S.C. Appendix (2023).

11 Zob. N.A. Pierce, S.L. Goutos, *Why lawyers must responsibly embrace generative AI*, „Berkeley Business Law Journal" 2024/21, s. 14.

12 *Rule 11 Federal Rules of Civil Procedure* (FRCP) – jest przepisem amerykańskiej procedury cywilnej, który nakłada na prawnika podpisującego pismo procesowe obowiązek zapewnienia, że: pismo nie jest składane w celu obstrukcji, twierdzenia faktyczne mają podstawę w dowodach, argumenty prawne są zasadne.

13 Bar Standards Board, *The Bar Standards Board Handbook*, Version 4.8 (May 2024), Part 2, C1 [Kodeks Zasad Postępowania Barristerów, relacje z sądem]. Barrister – prawnik występujący w sądach w Anglii i Walii.

14 Zob. Federalna ustawa regulująca status adwokatów w Niemczech, tj. Bundesrechtsanwaltsordnung z dnia 1.08.1959 r. (BGBl. I S. 565), ostatnia zmiana BGBl. I 2023, s. 837, dalej jako: BRAO. Zgodnie z § 43a ust. 3 BRAO adwokat jest zobowiązany do zachowania tajemnicy, jednak obowiązek ten nie dotyczy faktów oczywistych lub takich, które ze względu na swoje znaczenie nie wymagają zachowania w tajemnicy.

15 Zob. Tribunal Constitucional, Nota Informativa Nº 90/2024 z 19.09.2024 r., w której hiszpański Trybunał Konstytucyjny ukarał adwokata za naruszenie zasady *debido respeto al Tribunal* poprzez wielokrotne odwoływanie się w pismach procesowych do nieistniejącej „doktryny", co zostało zakwalifikowane jako poważne uchybienie obowiązkowi rzetelności zawodowej.

16 Zob. X BV in Z v. Tax Inspector, Hague Court of Appeal (June 26, 2024).

przekazywania sądowi fałszywych informacji[17]. Co szczególnie interesujące, żaden z powyższych aktów nie przewidywał pierwotnie problematyki *AI*. W tym kontekście zasada *lex specialis derogat legi generali* pozwala interpretować normy ustrojowe w ten sposób, że ogólne gwarancje rzetelnego procesu i autorytetu sądu muszą być konkretyzowane przez szczególne regulacje deontologiczne, także w odniesieniu do nowych wyzwań związanych z wykorzystaniem sztucznej inteligencji.

Analiza prawnoporównawcza ujawnia interesujący fenomen, tj. wykształcanie się uniwersalnego standardu weryfikacji, który transcenduje różnice między systemami prawnymi. Standard ten opiera się na trzech filarach: obowiązkowej staranności, odpowiedzialności za treść oraz ochronie integralności procesu. Można go sformułować następująco: „pełnomocnik procesowy ma bezwzględną konieczność sprawdzania każdej informacji przedstawianej sądowi, niezależnie od sposobu jej pozyskania, w celu ochrony rzetelności procesu i godności wymiaru sprawiedliwości". Czy jednak ten standard jest wystarczająco precyzyjny? *Ratio legis* przepisu ustrojowego warto rozważyć i ustalać w świetle celu regulacji oraz zasad ustroju państwa.

III. Studium przypadków

III.I. Stany Zjednoczone – eskalacja sankcji

Analiza amerykańskiego orzecznictwa pokazuje ewolucję od zdziwienia do rutynowych sankcji. W sprawie *Mata v. Avianca* (2023) sąd federalny w Nowym Jorku po raz pierwszy zmierzył się z sytuacją, w której adwokaci powołali się w pismach procesowych na sześć rzekomych orzeczeń, które w rzeczywistości nigdy nie zapadły. Dokumenty te zostały wygenerowane przez narzędzie sztucznej inteligencji (*ChatGPT*) i zostały przedstawione jako autentyczne precedensy, z pełnymi sygnaturami i analizą prawną, choć były całkowicie fikcyjne. Sąd, po wykryciu tego faktu, uznał, że adwokaci naruszyli obowiązki wynikające z *Rule 11(b)(2) Federal Rules of Civil Procedure* oraz inherentne obowiązki lojalności wobec sądu, i nałożył na nich sankcje finansowe oraz dyscyplinarne. Sprawa ta stała się pierwszym znanym przypadkiem, w którym sąd federalny zmierzył się wprost z problemem tzw. „halucynacji" *AI* w praktyce prawniczej[18]. Czy jednak sądy były na nią przygotowane?

Sprawa *USA v. Michael Cohen* (2024) ilustruje złożoność podziału odpowiedzialności między klienta, który użył *Google Bard*, a adwokata, który błędnie uwierzył

17 Council of Bars and Law Societies of Europe (CCBE), *Code of Conduct for European Lawyers*, Brussels 2013, pkt 4.4, *expressis verbis* nakłada na adwokata obowiązek okazywania należnego szacunku wobec sądu oraz zakazuje świadomego przekazywania informacji fałszywych bądź wprowadzających w błąd, co stanowi element deontologicznej gwarancji rzetelności procesu.

18 *Mata v. Avianca, Inc.*, United States District Court for the Southern District of New York, No. 22-cv-1461 (PKC), judgment of 22 June 2023.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.05.9

w źródło[19]. Sąd, uznając dobrą wiarę pełnomocnika procesowego, nie nałożył sankcji, ale wykorzystał sprawę edukacyjnie. To podejście zasługuje na uwagę i pokazuje, że sądy uczą się równolegle z korporacją zawodową prawników.

W sprawie *Gauthier v. Goodyear* (2024) sąd federalny w *Eastern District of Texas* rozpatrywał kwestię odpowiedzialności adwokata, który w odpowiedzi na wniosek o oddalenie sprawy posłużył się generatywnym narzędziem *AI (Claude)* do sporządzenia pisma oraz *Lexis AI* do weryfikacji treści[20]. Dokument zawierał dwa nieistniejące orzeczenia oraz liczne fałszywe cytaty przypisane rzeczywistym sprawom. Sąd uznał, że doszło do naruszenia obowiązków wynikających z *Rule 11(b)(2) FRCP* i lokalnych reguł etycznych, ale nie obciążył powoda kosztami wskazanymi przez stronę przeciwną (7 521,26 USD). Zamiast tego wymierzył sankcję mieszczącą się w formule prewencyjno-edukacyjnej: 2000 USD do kasy sądu, obowiązek odbycia szkolenia *Mandatory Continuing Legal Education* (obowiązkowe ustawiczne kształcenie prawnicze) z zakresu *AI* w prawie.

Z kolei norma zawarta w *Local Rule AT-3(m)*, nakładająca na pełnomocników procesowych obowiązek weryfikacji treści generowanych komputerowo, została wprowadzona przez Federalny Sąd Okręgowy dla Wschodniego Dystryktu Teksasu (*United States District Court for the Eastern District of Texas*) i ma zastosowanie do adwokatów oraz radców prawnych praktykujących przed tym sądem. Jest to pierwszy znany przykład proaktywnej regulacji sądowej w Stanach Zjednoczonych odnoszącej się bezpośrednio do wykorzystania narzędzi sztucznej inteligencji w praktyce prawniczej[21].

Szczególnie doniosła była sprawa *Thackston v. Secretary of the Army* (2025), w której sąd federalny zidentyfikował masowe użycie fikcyjnych cytowań noszących wyraźne cechy treści generowanej przez narzędzia sztucznej inteligencji. Charakterystycznym przykładem były powtarzające się, identyczne frazy, jak choćby trzykrotne użycie sformułowania „*The Fifth Circuit, which includes the Western District of Texas, has recognized* […]" w jednym piśmie procesowym. Tego rodzaju zbędna powtarzalność powinna była wzbudzić podejrzenia profesjonalnego pełnomocnika co do autentyczności przywoływanych źródeł. Orzeczenie to pokazuje, że mechanizm prawny nadzoru obejmuje zarówno środki informacyjno-doradcze, jak i rozstrzygnięcia sankcyjne w trybie *Rule 11 Federal Rules of Civil Procedure (FRCP)*, których celem jest zagwarantowanie rzetelności postępowania i ochrony autorytetu sądu[22].

19 *United States v. Michael Cohen*, United States District Court for the Southern District of New York, No. 18-cr-602 (JMF), Opinion and Order of 20 March 2024.

20 *Gauthier v. Goodyear Tire & Rubber Co.*, United States District Court for the Eastern District of Texas, No. 1:23-cv-281 (MAC), Memorandum and Order of 25 November 2024.

21 United States District Court for the Eastern District of Texas, *Local Rules of Court*, Rule AT-3(m), effective 2023.

22 *Thackston v. Secretary of the Army*, United States District Court for the Western District of Texas, No. 1:24-cv-1215 (ADA), Order of 28 August 2025.

DOI: 10.54383/0031-0344.2026.05.9

III.II. Wielka Brytania – wielopoziomowa odpowiedzialność

Przełomowa sprawa *Ayinde v. Haringey* (2025) ustanowiła katalog sankcji obejmujący zarówno *wasted costs orders*[23], jak i *contempt of court*[24]. Sąd wyraźnie podkreślił odpowiedzialność instytucjonalną kancelarii za zapewnienie szkoleń pracownikom, wskazując, że problematyka korzystania z narzędzi *AI* nie może być redukowana wyłącznie do indywidualnych uchybień jednostki. W postępowaniu zidentyfikowano pięć całkowicie fikcyjnych orzeczeń, w tym *R (El Gendi) v Camden LBC* [2020] EWHC 2435 (Admin) oraz *R (Ibrahim) v Waltham Forest LBC* [2019] EWHC 1873 (Admin), które nie istnieją w żadnej bazie orzeczniczej. Sąd powołał się na jurysdykcję *Hamid*, podkreślając immanentną władzę sądu do egzekwowania obowiązków prawnika wobec sądu. *Ratio decidendi* tego rozstrzygnięcia opiera się na elastyczności systemu *common law*, pozwalającej adaptować istniejące mechanizmy nadzorcze do nowych zagrożeń technologicznych. Warto podkreślić, że *Ayinde v. Haringey* wyznacza europejski standard reagowania na ryzyka *AI* w praktyce procesowej. Stanowi również przykład systemowego spojrzenia na obowiązki adwokata (*solicitor* lub *barrister*) wobec sądu, chodzi tu nie tylko o sankcję za błąd, lecz o zmianę kultury organizacyjnej, w której korzystanie z narzędzi sztucznej inteligencji musi być powiązane z profesjonalnym nadzorem, obowiązkowym szkoleniem i odpowiedzialnością zbiorową instytucji prawniczych[25].

III.III. Hiszpania – ochrona godności sądu

Hiszpański Trybunał Konstytucyjny w *Nota Informativa nº 90/2024* nałożył na adwokata sankcję w postaci upomnienia (*apercibimiento*) za umieszczenie w skardze konstytucyjnej 19 fikcyjnych cytatów, przedstawionych w formie rzekomych orzeczeń Trybunału[26]. W uzasadnieniu stwierdzono kategorycznie: „[…] *fuera cual fuese la causa de la inclusión de citas irreales (uso de la inteligencia artificial, entrecomillado de argumentos propios, etcétera), el letrado es siempre responsable de revisar exhaustivamente todo el contenido*" (bez względu na przyczynę wprowadzenia fikcyjnych cytatów – czy to w wyniku użycia sztucznej inteligencji, ujęcia we własny cudzysłów argumentów czy też z innych powodów – adwokat ponosi zawsze pełną odpowiedzialność za staranną

23 *Wasted costs order* (szczególny rodzaj postanowienia o kosztach) to instytucja prawa angielskiego, w ramach której adwokat (*solicitor* lub *barrister*), a nie jego klient, zostaje obciążony kosztami postępowania w sytuacji, gdy jego działania bądź zaniechania doprowadziły do nieuzasadnionego wygenerowania kosztów, w szczególności wskutek rażącego zaniedbania, nielojalności wobec sądu lub nadużycia procedury.

24 *Contempt of court* (obraza sądu) stanowi w prawie angielskim kategorię deliktu sądowego, obejmującą wszelkie działania lub zaniechania, które naruszają powagę sądu, podważają jego autorytet bądź zakłócają prawidłowe funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości i które mogą skutkować sankcjami w postaci grzywny lub pozbawienia wolności.

25 *The King on the application of Frederick Ayinde v. The London Borough of Haringey* [2025] EWHC 1383 (Admin).

26 Tribunal Constitucional (España), *Nota Informativa nº 90/2024*, 19 septiembre 2024.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.05.9

i wyczerpującą weryfikację całej treści pisma). Trybunał odrzucił linię obrony, w której adwokat powoływał się na rzekome *desconfiguración de base de datos* (uszkodzenie bazy danych), i podkreślił bezwzględną odpowiedzialność adwokata za treść każdego pisma procesowego. Decyzję przekazano także do Rady Adwokackiej w Barcelonie w celu ewentualnego postępowania dyscyplinarnego. Czy jednak ta bezwzględność nie jest zbyt surowa?

III.IV. Niemcy – podejście edukacyjne

Sąd Rejonowy w Kolonii w sprawie 312 F 130/25 (2025) przyjął podejście edukacyjne, szczegółowo wyjaśniając naruszenie § 43a *Bundesrechtsanwaltsordnung* (*BRAO*)[27]. W toku postępowania zidentyfikowano systematyczne używanie treści generowanych przez sztuczną inteligencję, obejmujące zarówno fikcyjne komentarze prawnicze (np. rzekome dzieło *Brons, Kindeswohl und Elternverantwortung, 2013*), jak i nieistniejące orzeczenia (*OLG Frankfurt, FamRZ 2021, s. 70*). W ostrzeżeniu skierowanym do pełnomocnika procesowego sąd podkreślił, że „*solche Praktiken beschädigen ernstlich das Ansehen des Rechtsstaats und insbesondere des Anwaltsberufs*" (takie praktyki poważnie naruszają reputację państwa prawa, a w szczególności zawodu adwokata). Przyjęte przez Sąd w Kolonii podejście edukacyjne może stanowić punkt odniesienia dla innych jurysdykcji w zakresie reagowania na nadużycia związane z wykorzystaniem sztucznej inteligencji. Wskazuje ono, że sankcje dyscyplinarne wobec pełnomocników powinny łączyć element prewencyjny z funkcją dydaktyczną.

III.V. Australia – standardy weryfikacji

W sprawie *QWYN v. Commissioner of Taxation* (2025) australijski *Administrative Review Tribunal* przedstawił wzorcowy przykład rzetelnej analizy prawniczej opartej na prawidłowych źródłach i poprawnej metodologii wykładni[28]. Choć postępowanie nie dotyczyło bezpośrednio problematyki sztucznej inteligencji, stanowi ono interesujący kontrapunkt dla spraw związanych z tzw. *AI-generated content* (treści generowane przez sztuczną inteligencję). Trybunał szczegółowo rozważył m.in. definicję pojęcia „*pension*" w *Superannuation Industry (Supervision) Act 1993*, odwołując się do reguł wykładni językowej, systemowej i celowościowej. Orzeczenie pokazuje, jak powinna wyglądać profesjonalna analiza prawna zakorzeniona w faktach, wsparta autentycznymi źródłami i przeprowadzona w ramach właściwej jurysdykcji administracyjnej, obejmującej rozstrzyganie sporów wynikających z działalności organów podatkowych.

27 *Amtsgericht Köln*, Judgment of 2 July 2025, 312 F 130/25 (FamG Köln).

28 *QWYN v. Commissioner of Taxation*. [2025] ARTA 83. Administrative Review Tribunal (Australia), 5 February 2025.

III.VI. Pozostałe jurysdykcje

W Holandii sprawy *X BV in Z v. Tax Inspector* (2024) ukazują rozwój standardów weryfikacji w sprawach podatkowych, zwłaszcza w zakresie kontroli prawidłowości źródeł wykorzystywanych w argumentacji podatników i administracji skarbowej[29]. Irlandzkie orzecznictwo w sprawach *Malone v. Laois County Council* (2025) oraz *Reddan v. Trustees of Nenagh Golf Club* (2025) rozwija podobne standardy na gruncie prawa administracyjnego, akcentując obowiązek rzetelnego uzasadniania decyzji publicznych oraz weryfikacji materiału dowodowego przedstawianego sądom[30]. Z kolei włoskie orzecznictwo w sprawie *A v. B* (Florence, 2025) wprowadza standardy weryfikacji w prawie cywilnym, szczególnie w odniesieniu do spornych kwestii związanych z ochroną praw niemajątkowych i autorskich[31]. Zestawienie tych rozwiązań unaocznia różnorodność podejść do tej samej problematyki, wynikającą z odmienności tradycji prawnych oraz specyfiki poszczególnych gałęzi prawa.

IV. Analiza normatywna i aksjologiczna

Analiza prawnoporównawcza ujawnia istotną zasadę uniwersalną, gdzie podpis adwokata, będący oświadczeniem woli w znaczeniu procesowym, oznacza bezwzględną odpowiedzialność za treść pisma. Niezależnie od jurysdykcji, pełnomocnik procesowy bierze na siebie gwarancję prawdziwości przedstawionych twierdzeń faktycznych i powołanych źródeł prawa. Standard ten pozostaje w zgodzie z art. 6 EKPC, który ustanawia prawo do rzetelnego procesu oraz akcentuje, że *praesumptio veritatis* składanych dokumentów jest fundamentem sprawiedliwego postępowania. Jak przekonująco dowodzą *Varun Magesh i in.* (2025)[32], zjawisko halucynacji *AI* w praktyce prawniczej ma charakter nie tylko powszechny, ale i powtarzalny, co potwierdza konieczność wypracowania uniwersalnych standardów weryfikacji treści procesowych. Można jednak postawić pytanie, czy postulowana uniwersalność nie prowadzi do nadmiernego uproszczenia, pomijając różnorodność tradycji prawnych i specyfikę poszczególnych gałęzi prawa. Systemowa spójność prawa ustrojowego wymaga bowiem, aby przepisy ustawowe pozostawały w harmonii z konstytucyjnymi zasadami ustroju, a *ratio decidendi* orzecznictwa ETPCz w zakresie art. 6 EKPC konsekwentnie podkreśla, że prawo do sądu oraz gwarancja sprawiedliwego procesu mają charakter *sine qua non* demokratycznego państwa prawa.

29 Netherlands: Hague Court of Appeal, *X BV in Z v. Tax Inspector*, 5 March 2024, No. 22/00567; 26 June 2024, No. 23/00214.

30 Ireland: High Court, *Malone & McEvoy v. Laois County Council & Ors* [2025] IEHC 345; *Reddan v. Trustees of Nenagh Golf Club* [2025] IEHC 412.

31 Italy: Tribunale Ordinario di Firenze, Sezione Imprese, *A v. B*, 13 March 2025, No. 1150/2025.

32 V. Magesh, F. Surani, M. Dahl, M. Suzgun, Ch. D. Manning, D. E. Ho, *Hallucination-Free? Assessing the Reliability of Leading AI Legal Research Tools*, „Journal of Empirical Legal Studies" 2025/2, *passim*.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.05.9

Celem sankcji jest ochrona rzetelności procesu oraz zapewnienie pewności prawa. Funkcja ochronna norm etycznych pełni rolę gwarancyjną, służąc utrzymaniu społecznego zaufania do wymiaru sprawiedliwości i potwierdzając, że wymiar sprawiedliwości ma charakter *officium nobile*. Muhammad Khurram Shahzad Warraich i in.[33] słusznie wskazują na potrzebę „etycznego zarządzania halucynacjami *AI* w praktyce prawniczej" (*ethical governance of AI hallucinations in legal practice*), podkreślając konieczność wypracowania rozwiązań *ex ante*. Sądy, stosując *praesumptio veritatis* względem dokumentów procesowych, chronią fundamentalne wartości jak godność wymiaru sprawiedliwości, zaufanie społeczne oraz *stabilitas ordinis iuridici*. Wątpliwości budzi jednak, czy tradycyjne instrumenty (projektowane z myślą o błędach ludzkich) są wystarczające wobec zagrożeń generowanych przez sztuczną inteligencję. Istota regulacji ustawowej w zakresie ustroju sprowadza się bowiem do określenia ram działania organów publicznych w sposób zgodny z zasadą *ratio legis* i wymogiem systemowej spójności norm ustrojowych.

Wartości chronione przez normy etyczne są uniwersalne. Chronione zarówno przez EKPCz, jak i konstytucje narodowe. Uniwersalny standard można sformułować tak, iż pełnomocnik procesowy ma bezwzględną konieczność sprawdzania każdej informacji przedstawianej sądowi, niezależnie od sposobu jej pozyskania, w celu ochrony rzetelności procesu i godności wymiaru sprawiedliwości. Ten standard przekracza różnice między systemami prawnymi i stanowi fundament dla przyszłych regulacji. Należy zwrócić uwagę na jego ewolucyjny charakter.

V. Generacja Z i *AI literacy*

Wyzwania pokoleniowe w kontekście etyki zawodowej ujawniają się szczególnie wyraziście w odniesieniu do Pokolenia Z, które wchodzi obecnie na rynek prawniczy. Pod tym pojęciem rozumie się generację osób urodzonych między rokiem 1995 a 2010, wychowanych już w pełni w środowisku cyfrowym, co czyni ich klasycznymi *digital natives*. Generacja ta charakteryzuje się naturalną biegłością technologiczną, łatwością adaptacji do nowych narzędzi i otwartością na innowacje, lecz jednocześnie potencjalnym deficytem krytycznej refleksji wobec narzędzi sztucznej inteligencji. Przedstawiciele „Genu Z" prezentują bardzo otwartą postawę wobec *AI*, przejawiającą się chęcią eksplorowania jej zastosowań w zakresie *drafting* (redagowania i konstruowania pism procesowych), *legal research* (prowadzenia badań prawniczych) czy *case preparation* (przygotowywania spraw). Ich podejście cechuje się również swoistym „brakiem obaw" wobec nowych technologii, co choć stanowi atut w procesie adaptacji, może rodzić ryzyko bezkrytycznego i mechanicznego wykorzystywania

33 M. K. S. Warraich, H. Usman, S. Zakir, M. Mehboob, *Ethical Governance of Artificial Intelligence Hallucinations in Legal Practice*, „Social Sciences Spectrum" 2025/4(2), s. 603–604.

generatywnej *AI* w praktyce prawniczej. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera *officium nobile* (szlachetne powołanie) zawodu prawnika, wymagające od nowych pokoleń łączenia innowacyjności z odpowiedzialnością, a biegłości technologicznej z *praesumptio veritatis* (domniemanie prawdziwości dokumentów) w zakresie rzetelnej oceny źródeł i argumentów.

W kontekście obowiązków deontologicznych kluczowe jest zrozumienie, że sama biegłość technologiczna nie stanowi ekwiwalentu fundamentalnych kompetencji krytycznej weryfikacji, które są *sine qua non* etyki zawodowej. Jak słusznie wskazuje Andrew Boon[34], etyka prawnicza i odpowiedzialność zawodowa wymagają od każdego prawnika (niezależnie od wieku czy generacji) zachowania najwyższych standardów rzetelności i zgodności z *officium nobile* profesji. Kristen Murray[35] podkreśla trafnie, że współczesne uniwersytety kształcące przyszłych prawników są pełne studentów określanych mianem *digital natives*[36], którzy, choć wychowani w środowisku technologicznym, nie zawsze potrafią wykorzystywać technologię w sposób optymalny i zgodny z zasadą *praesumptio veritatis* w ocenie źródeł. Dlatego kompetencje krytycznej analizy i refleksji muszą pozostać nieusuwalnym elementem profesjonalizmu prawniczego, stanowiąc przeciwwagę dla ryzyka bezkrytycznego korzystania z narzędzi sztucznej inteligencji.

AI literacy staje się nowym imperatywem deontologicznym w zawodzie prawnika, równie fundamentalnym jak tradycyjne kompetencje dogmatycznoprawne. Nicole Yamane[37] akcentuje, że etyka zawodowa wymaga zachowania *indispensable human* element w procesie stosowania prawa, nawet w erze sztucznej inteligencji. Michele Van Eck[38] proponuje ramy etyczne użycia *AI* w zawodzie prawnika, które obejmują nie tylko znajomość technologii, lecz także zdolność do jej krytycznej oceny. Kompetencje te muszą obejmować rozumienie techniczne funkcjonowania *Large Language Models* (duże modele językowe), świadomość ich ograniczeń, umiejętności weryfikacyjne oraz znajomość norm etycznych i procesowych. Nie są to umiejętności fakultatywne, lecz *sine qua non* wykonywania zawodu prawnika w XXI wieku, gdzie *praesumptio veritatis* składanych pism i argumentów wymaga szczególnej ochrony.

34 A. Boon, *Lawyers' ethics and professional responsibility*, Oxford and Portland. Oregon 2015, s. 45–62.

35 K.E. Murray, *Take Note: Teaching Law Students to be Responsible Stewards of Technology*, „Catholic University Law Review" 2021/2, *passim*.

36 *Digital natives* (cyfrowi tubylcy) – termin ten określa osoby wychowane od dzieciństwa w środowisku cyfrowym.

37 N. Yamane, *Artificial intelligence in the legal field and the indispensable human element legal ethics demands*, „Georgetown Journal of Legal Ethics" 2020/33, s. 44.

38 M. Van Eck, *An ethical framework for the use of artificial intelligence in the legal profession*, „Journal of South African Law" 2025/3, *passim*.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.05.9

VI. Wnioski

Weryfikacja hipotezy. Badanie potwierdza hipotezę główną. Zagrożenie stanowi nie *AI*, lecz brak kompetencji w jej użyciu, co prowadzi do naruszenia zasad rzetelnego procesu. Hipoteza pomocnicza również została potwierdzona. Orzecznictwo międzynarodowe wykształca uniwersalny standard bezwzględnej odpowiedzialności prawnika. Czy jednak ta weryfikacja jest pełna?

Dla jurysdykcji krajowych warto postulować: *AI Due Diligence Checklist* (listę kontrolną należytej staranności) jako standard weryfikacji w każdej jurysdykcji. Szkolenia *AI literacy* jako element obowiązkowego kształcenia ustawicznego i warunek utrzymania statusu zawodowego adwokata. Aktualizację kodeksów etyki z zakazem przedstawiania niezweryfikowanych treści *AI*. Odpowiedzialność instytucjonalną kancelarii za wdrożenie procedur weryfikacji *AI*.

Dla sądów można rozważyć: wprowadzenie szczegółowych przepisów proceduralnych (*Local Rules*) wzorem *Eastern District of Texas* wymagających ujawnienia użycia *AI*. Standardowe procedury *show cause* (wezwania do złożenia wyjaśnień) w przypadku podejrzenia fałszywych cytatów. Szkolenia sędziów w zakresie rozpoznawania treści generowanych przez *AI*.

Na płaszczyźnie międzynarodowej obserwuje się rozwój miękkich instrumentów regulacyjnych dotyczących sztucznej inteligencji w praktyce prawniczej. Przykładem są wytyczne opracowane przez *Council of Bars and Law Societies of Europe* (CCBE)[39], w tym *Considerations on the Legal Aspects of Artificial Intelligence* (2020) oraz *Guide on the Use of AI-based Tools by Lawyers and Law Firms in the EU* (2022)[40], które akcentują potrzebę odpowiedzialnego stosowania narzędzi *AI*, weryfikacji generowanych treści oraz obowiązku transparentności wobec klientów. Równolegle *International Bar Association* (IBA) w raporcie *The Future Is Now: Artificial Intelligence and the Legal Profession*[41] wskazuje na konieczność tworzenia etycznych ram korzystania ze sztucznej inteligencji w zawodzie prawnika, w tym mechanizmów kontroli jakości oraz ujawniania wykorzystania *AI* w relacjach z klientami. Należy podkreślić, że wszystkie wskazane instrumenty mają charakter dobrowolny i nie stanowią źródeł prawa *sensu stricto*, lecz pełnią funkcję deontologicznych standardów wspierających praktykę prawniczą. Warto zauważyć, iż w prawie unijnym funkcjonuje równolegle zasada lojalnej współpracy państw członkowskich (*duty of loyal cooperation*), która może stanowić punkt odniesienia dla oceny standardów rzetelności i odpowiedzialności w transgranicznym stosowaniu narzędzi *AI*.

39 CCBE, *Considerations on the Legal Aspects of Artificial Intelligence*, Brussels 2020.

40 CCBE, *Guide on the Use of AI-based Tools by Lawyers and Law Firms in the EU*, Brussels 2022.

41 International Bar Association (IBA), *The Future Is Now: Artificial Intelligence and the Legal Profession*, London 2024.

Polska adwokatura i samorząd radców prawnych podejmują już konkretne działania zmierzające do uregulowania wykorzystania sztucznej inteligencji w praktyce zawodowej. W odniesieniu do adwokatów należy wskazać na aktywność Naczelnej Rady Adwokackiej, organu reprezentującego adwokaturę polską, która prowadzi badania nad zakresem wykorzystania narzędzi *AI* w pracy adwokata oraz inicjuje debatę nad potrzebą zmian etycznych i legislacyjnych. Z kolei Krajowa Izba Radców Prawnych (KIRP) w 2025 r. opublikowała Rekomendacje[42] dotyczące korzystania przez radców prawnych z narzędzi opartych na sztucznej inteligencji, które w sposób systemowy porządkują kwestie dopuszczalności, ryzyk i obowiązków związanych z używaniem AI w praktyce radcowskiej.

Dokument KIRP, przygotowany przy współudziale środowiska praktyków i ekspertów, wskazuje m.in. na konieczność: 1) rozróżnienia pomiędzy dopuszczalnym a ryzykownym użyciem narzędzi *AI* w działalności procesowej i doradczej, 2) zapewnienia zgodności z europejskim Aktem o *AI* z 2024 r., w tym szczególnie z obowiązkami podmiotów stosujących systemy wysokiego ryzyka; 3) zachowania tajemnicy zawodowej i poufności danych wprowadzanych do modeli; 4) wdrażania mechanizmów kontroli jakości w celu eliminowania tzw. halucynacji generatywnej *AI*, które mogą prowadzić do naruszenia zasady rzetelnego procesu. Rekomendacje akcentują, że prawnik (niezależnie od tego, czy działa jako adwokat czy radca prawny) nie może przenosić na systemy sztucznej inteligencji odpowiedzialności za treść sporządzanych pism i opinii. W praktyce oznacza to konieczność krytycznej weryfikacji wyników generowanych przez *AI*, a także posiadania wiedzy technicznej umożliwiającej ocenę ich wiarygodności. Z perspektywy obowiązujących norm deontologicznych wskazać należy, że art. 6 i art. 12 Kodeksu Etyki Adwokackiej (dotyczący adwokatury polskiej) nakładają obowiązek uczciwego postępowania wobec sądu i stron oraz zakaz wprowadzania w błąd, obejmuje to także korzystanie z narzędzi cyfrowych. Analogiczne standardy obowiązują radców prawnych, których rekomendacje KIRP wyraźnie podkreślają potrzebę łączenia innowacyjności z zasadą lojalności wobec klienta i organów wymiaru sprawiedliwości.

Ostatecznie można stwierdzić, że polskie środowisko profesjonalnych pełnomocników procesowych znajduje się na etapie przejściowym, od ogólnych deklaracji świadomości zagrożeń ku precyzyjnym wytycznym wdrożeniowym. Kierunek ten odpowiada tendencjom międzynarodowym: adaptacja *AI* nie jako substytutu, lecz jako narzędzia wspierającego, poddanego rygorom etyki zawodowej i kontroli jakości. Zaufanie publiczne do prawa oraz godność zawodu adwokata i radcy prawnego zależą od tego, czy standardy te zostaną utrzymane w praktyce. Jak trafnie ostrzega

42 *AI w pracy radcy prawnego. Rekomendacje dotyczące korzystania przez radców prawnych z narzędzi opartych na sztucznej inteligencji*, Krajowa Izba Radców Prawnych, Warszawa 2025.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.05.9

John Browning, „roboty-prawnicy" nie mają przesłuchań dyscyplinarnych – prawdziwi prawnicy tak[43]. *AI* może być narzędziem. Ale nigdy nie może zastąpić ludzkiego osądu i odpowiedzialności. Przyszłość zawodu adwokata zależy od umiejętności połączenia innowacyjności technologicznej z ponadczasowymi wartościami, rzetelnością, sceptycyzmem i odpowiedzialnością.

Na koniec rozważań warto wspomnieć, że uniwersalne standardy weryfikacji nie są ograniczeniem, lecz ewolucją tradycyjnych obowiązków etycznych. Prawnik XXI wieku musi być równie biegły w weryfikacji cytatów *AI*, jak jego poprzednicy w weryfikacji źródeł bibliotecznych. Godność wymiaru sprawiedliwości i zaufanie publiczne do prawa zależą od zachowania tych standardów w erze cyfrowej. Można postawić pytanie, czy jesteśmy na to gotowi.

Dr Patryk Chmielarz

Dyrektor Centrum Badań nad Prawem Cyfrowych Aktywów, Blockchainu, Sztucznej Inteligencji i Własności Intelektualnej, Katedra Nauk o Państwie i Prawie, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
Director of the Centre for Research on the Law of Digital Assets, Blockchain, Artificial Intelligence, and Intellectual Property at the Department of State and Law Studies, University of the National Education Commission in Krakow.
ORCID: 0000-0003-0286-741X

Dr Krzysztof Chmielarz, prof. AT

Kierownik Katedry Prawa Akademii Tarnowskiej
Head of the Department of Law of the Academy of Tarnow
ORCID: 0000-0002-1088-8133

43 J.G. Browning, *Robot Lawyers Don't Have Disciplinary Hearings-Real Lawyers Do: The Ethical Risks and Responses in Using Generative Artificial Intelligence*, „Georgia State University Law Review" 2023/40, s. 45.

Abstract

Keywords: *artificial intelligence in law, AI hallucinations, professional liability, fair trial, AI literacy, Polish Bar Council, National Bar of Attorneys-at-Law, comparative law*

Artificial intelligence hallucinations in legal practice: Standards of professional liability of legal representatives through the lens of comparative law

This article examines the liability of professional legal representatives in connection with the use of generative artificial intelligence in legal practice. Based on dogmatic and comparative law analysis of case law from 2023–2025, the study demonstrates that the threat to the integrity of justice administration stems not from the technology itself but from the lack of critical competences in its application. International case law confirms the emergence of a standard of strict liability for lawyers regarding the content of court submissions, regardless of their origin. The findings include a proposal to introduce AI literacy as a new professional competence, together with mandatory mechanisms for verifying AI-generated content. The analysis also considers the Polish institutional context, highlighting the initiatives of the Polish Bar Council and the National Bar of Attorneys-at-Law, which aim at developing systemic guidelines on the use of AI in legal professions. These measures align with broader international trends and contribute to strengthening both the dignity of justice administration and public trust in law.

DOI: 10.54383/0031-0344.2026.05.9